džiant iš fotografijose matomų sinagogos kaminų, XX a. turėjo būti dar ir trečia krosnis, kurios pamatai nerasti. Didžiosios patalpos Š dalyje aptiktas 3x0,8 m dydžio molinių plytelių grindų fragmentas. Nuardžius grindis ties sinagogos įėjimu, rastas antras kalkinio skiedinio grindų lygis, kuris išlikęs ne visoje patalpoje, vietomis suardytas.

The Synagogue in Žiežmariai

Jews settled in the town of Žiežmariai as well as in other ethnographic Lithuanian localities after the 1655–1656 war. Since that time, the synagogue has suffered several fires. The last known one was in 1920, after which the synagogue was repaired and its image has remained the same to this day.

In 2017, a field evaluation was conducted inside the synagogue and over ten 18th–20th-century finds were discovered: coins, buttons, nails, empty cartridges, and sherds of household pottery and stove tiles. A fragment of a Torah ark (Heb. *aron kodesh*) (Fig. 1) foundation, two tile stove pads, and fragments of earlier floors were also found.

Birutė Lisauskaitė

Anykščių Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia

2017 m. atlikti detalieji tyrimai Anykščių Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčios statinių komplekso (UK 32801) teritorijoje, Vilniaus g. 8. Tyrimų vietoje planuojama įrengti bažnyčios geoterminio šildymo tinklą. Pirmoji Anykščių bažnyčia minima jau nuo XV a. II pusės. Ji stovėjo kairėje Šventosios upės pusėje, šalia turgaus aikštės. Tikėtina, kad miesto raidos bėgyje jos vieta mažai keitėsi. Dabartinė bažnyčia pradėta statyti 1899 m., nugriovus senąjį XVIII a. II pusės senosios bažnyčios mūrinį pastatą. Statyba baigta 1909 m., o 1914 m. gruodžio 8 d. Žemaičių vyskupas P. Karevičius konsekravo beveik įrengtą bažnyčią.

Apie anksčiau šventoriaus teritorijoje vykdytus žemės darbus informacijos nėra, tačiau žinoma, kad 2010 m. buvo atliekami žemės darbai įrengiant lietaus vandens surinkimo tinklus. Bažnyčios ŠR pusėje, neatlikus archeologinių tyrimų, buvo iškastos 50 cm pločio ir iki 1,2 m gylio tranšėjos. Sustabdžius statybos darbus, likusioje tinklų trasos atkarpoje vykdyti žvalgomieji tyrimai (R. Jarockis) (*ATL 2010 metais*, 2011, p. 533). Ištirtas 12 m^2 plotas, kuriame rasta nemažai žmonių griaučių kaulų iš suardytų kapų ir moters kapas be įkapių.

Per 2017 m. tyrimus tinklų vietoje ištirtas vienas 2,25 m^2 dydžio šurfas ir viena 11,5 m^2 dydžio perkasa. Rastas XIX–XXI a. permaišytas iki 1,4 m storio kultūrinis sluoksnis. Šurfe 1 ir perkasos plote 1,1–1,3 m gylyje rasti 3 apardyti kapai be įkapių. Šurfe 1 rastas kapas 1 orientuotas 242° PV kryptimi. Perkasos plote rasti kapai 2 ir 3 orientuoti 296 ir 315° ŠV kryptimi. Rankų padėtis įvairi. Šie kapai apardyti kasant duobes vėlyvesniems kapams, kurių duobių kontūrai fiksuoti 1,3–1,4 m gylyje nuo šventoriaus paviršiaus. Permaišytuose smėlio sluoksniuose atsitiktinai rasti molinio indo ir akmeninio galąstuvo fragmentai (1 pav.), kurie gali būti vertinami kaip XVI a. datuojamų kapų įkapės.

0 3 cm

1 pav. Galąstuvo fragmentas. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 1. A whetstone fragment.

Tyrimų metu nustatyta, kad XIX a. pabaigoje, pradėjus statyti iki šiol stovinčią Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčią, buvo sunaikintos nuo XVI a. šioje teritorijoje buvusios kapinės ir iš esmės pakeistas bažnyčios šventoriaus reljefas.

The Church of St. Matthew the Apostle in Anykščiai

In 2017, an excavation (13.75 m^2) was conducted at the site of the geothermal heating network the church plans to install on the grounds of the building complex of the Church of St. Matthew the Apostle at Vilniaus St. 8, Anykščiai. The investigation unearthed a 19th–21st-century mixed cultural layer up to 1.4 m thick. Three burials without grave goods were discovered at a depth of 1.1–1.3 m. They had been disturbed in digging pits for later burials, the contours of which pits could be seen at a depth of 1.3–1.4 m from the churchyard's surface. Fragments of an earthenware vessel and a whetstone (Fig. 1) dating to the 16th century were discovered accidentally in the mixed layers of sand.

Elena Pranckėnaitė,
Rimantas Kraujalis

Vilniaus Lukiškių dominikonų vienuolynas

2017 m. Pamokslininkų ordino (Dominikonų) Vilniaus Šv. Apaštalų Pilypo ir Jokūbo vienuolyno užsakymu, prieš vykdant Vilniaus Lukiškių dominikonų vienuolyno statinių ansamblio (UK 1073) tvoros (UK 37633) avarinės dalies tvirtinimo darbus, atlikti žvalgomieji tyrimai numatomų žemės kasimo darbų vietose. Archeologiniai tyrimai įvairiose vienuolyno ansamblio vietose vyko 1971, 1992, 1998, 2014, 2016 m. Jų metu atkasti bažnyčios pamatai, aptikta gerai išlikusių ir suardytų kapų, pavienių žmonių kaulų, spėjamas ankstesnės šventoriaus tvoros pamatas, bokšto pamato praplatėjimas (*VAA*, f. 5, b. 5033; *LIIR*, f. 1, b. 2014; *LIIR*, f. 1, b. 3224; *ATL 2014 metais*, 2015, p. 390–393; *ATL 2016 metais,* 2017, p. 362–364).

2017 m. Vilniaus Lukiškių dominikonų vienuolyno statinių ansamblio teritorijoje, prie pavojingai pasvirusios tvoros dalies, vidinėje jos pusėje (bažnyčios šventoriuje), ištirtos dvi žvalgomosios perkasos, iš viso apie 27 m^2 plotas. Perkasose vyravo perkastas maišytas griuvenų, statybinio laužo su XX a. pabaigos – XXI a. pradžios šiukšlėmis iki 1,2 m storio sluoksnis. Po juo pasiektas maišytas tamsiai rudas gruntas – greičiausiai pirminis čia buvusių kapinių žemės paviršius. Šiame maišytame sluoksnyje (iki 1,8 m gylio) aptikta daug pavienių žmogaus kaulų bei jų fragmentų, buitinės keramikos fragmentų, geležinių karstų vinių. Giliau šiame sluoksnyje (nuo 1,7–1,8 m gylio) fiksuoti ir ištirti 25 kapai: perkasoje 1 aptikta 14 kapų, o perkasoje 2 – 11 kapų, iš kurių didelė dalis smarkiai apardyti.

Iš aptiktų 25 kapų 8 priskirtini kūdikių ar vaikų palaidojimams (kapai 2, 5, 7, 9, 13, 15, 17,19), visi, išskyrus kapą 15, laidoti mediniuose karstuose. Tyrimų metu aptikti 6 vyrų ir 6 moterų kapai, tik nedidelė jų dalis laidoti mediniuose karstuose. Daugumos išlikusių kapų orientacija yra į P–PV. 5 kapai orientuoti į Š (kapas 14), R–PR (kapas 16), kapai 15, 17, 19 – į V–ŠV. Remiantis antropologinių tyrimų duomenimis, maišytuose perkasų sluoksniuose surinkti pavieniai žmonių kaulai priskirtini 27 individams. Pagal tiriant aptiktus radinius (1, 2 pav.) bei sprendžiant pagal laidoseną, 2017 m. Vilniaus Lukiškių dominikonų vienuolyno statinių ansamblio teritorijoje aptikti kapai datuojami XVII–XIX a.